

Datum
13 mei 2002

Ons kenmerk
CW02/U71872

Onderdeel
Constitutionele Zaken en
wetgeving

Inlichtingen
Mw. mr. P.J. Blok
T (070) 426 8754
F (070)

Uw kenmerk

Onderwerp
onherkenbaar stemmen met stembalies of
stemmen met het rode potlood

Blad
1 van 2

Aantal bijlagen

Geachte

Bezoekadres
Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag

Bij deze deel ik u mede kennis te hebben genomen van uw brief van 15 maart 2002 aan de Minister-president, de heer Kok. Het ministerie van Algemene Zaken heeft uw brief ter beantwoording doorgezonden naar het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Aan uw brief ligt ten grondslag de stelling dat kiezers graag op een winnaar stemmen dan wel op een verliezer. Om die reden vindt u het niet wenselijk dat een knop op een stembalie toont dat deze veel gebruikt wordt. Naar mijn mening gaat die stelling niet op.

Ik kan mij niet voorstellen dat een kiezer door de knop gaat, vervolgens het toetsenbord van een stembalie bestudeert en aan de hand van dat proces zijn of haar keuze maakt. Wel is bekend het verschijnsel dat zwevende kiezers hun keuze mede laten bepalen door het gegeven dat een politieke partij volgens de peilingen aan de winnende hand is. Dit betreft evenwel niet de keuze binnen de kandidatenlijst.

Het is mogelijk dat de knoppen op de stembalies aangetast worden door het vele aanraken. Bij de stembalies wordt echter een beschermende folie geleverd. Het is niet verplicht deze folie te gebruiken, maar het gebruik van deze folie zorgt er wel voor dat het effect van het vele stemmen op één persoon niet zichtbaar is.

U zou uw gemeente kunnen verzoeken deze folie bij volgende verkiezingen wel te gebruiken.

Datum
13 mei 2002

Ons kenmerk
CW02/U71872

Blad
2 van 2

Uw voorstel is, zeker op korte termijn, niet haalbaar. Maar het is ook de vraag of het wenselijk is. Het intoetsen van een nummer, behorend bij een kandidaat, kan snel tot onjuistheden leiden. Het intoetsen van het nummer luistert zeer nauw aangezien een verkeerd nummer kan leiden tot een stem op een andere kandidaat. Bovendien wordt de stemprocedure daarmee voor de burger gecompliceerder en minder toegankelijk.

Hopelijk heb ik u hiermee voldoende geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
De Juridisch Adviseur

Mr. P.J. Stolk

4

RE Antwoord op uw vraag

Van: Wijnmaalen, Eveline
Verzonden: vrijdag 4 april 2003 11:53
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: RE: Antwoord op uw vraag

Geachte [REDACTED]

Er is gekozen voor het voorschrijven van de rode kleur om het onduidelijk invullen van het stembiljet te beperken. Het staat in geen geval voor een bepaalde politieke kleur.

Met vriendelijke groet,

Eveline Wijnmaalen

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: [REDACTED]
Verzonden: maandag 31 maart 2003 21:40
Aan: Eveline.Wijnmaalen@minbzk.nl
Onderwerp: Re: Antwoord op uw vraag

Geachte mevrouw Wijnmaalen,

Hartelijk dank voor uw reactie. Dat is goed om te weten. Rest er eigenlijk maar een vraag: waarom is dat stempotlood dan rood?

M.vr.gr.,

-----Original Message Follows-----

From: "Wijnmaalen, Eveline" <Eveline.Wijnmaalen@minbzk.nl>
To: [REDACTED]
Subject: Antwoord op uw vraag
Date: Mon, 31 Mar 2003 16:30:03 +0200

Geachte [REDACTED]

In antwoord op uw email van 27 maart kan ik u als volgt informeren.

Dat de stemknop rood is, volgt uit artikel J 26 van de Kieswet. In dat artikel is gesteld dat het stemmen met behulp van het stembiljet geschiedt door een wit stipje rood te maken. In artikel J 34 is dan vervolgens geregeld dat stemmachines zo veel mogelijk moeten aansluiten bij bepalingen inzake stemmen door middel van stembiljetten.

Ik hoop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

Eveline Wijnmaalen
(call center verkiezingen)

RE vraagje

Van: Wijnmaalen, Eveline
Verzonden: woensdag 11 juni 2003 17:03
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: RE: vraagje

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: Boon, Gerard
Verzonden: woensdag 11 juni 2003 15:51
Aan: Wijnmaalen, Eveline
Geachte [REDACTED]

In antwoord op uw emailvraag van 4 juni, kan ik u als volgt informeren.

De Kieswet gaat ervan uit dat verkiezingen worden gehouden bij geheime stemming. Dit is echter in de praktijk niet voor iedere kiezer mogelijk. Daarom mogen kiezers die vanwege hun lichamelijke gesteldheid hulp behoeven zich door een door hen zelf uitgekozen andere persoon laten bijstaan bij het stemmen.

Uw punt wordt echter wel begrepen. Momenteel wordt dan ook onderzoek gedaan naar hoe stemmachines aangepast kunnen worden zodat in de toekomst ook blinden een slechtzienden zo veel mogelijk zonder hulp van anderen kunnen stemmen.

Ik hoop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,

Eveline Wijnmaalen
(call center verkiezingen)

-----Oorspronkelijk bericht-----

Geachte heer/mevrouw,

Graag wil ik u de volgende vraag voorleggen.

Is in de kieswet vastgelegd dat mensen onafhankelijk en discreet moeten kunnen stemmen?

Toelichting

Over het algemeen kun je zeggen dat kiesgerechtigden zelfstandig en discreet kunnen stemmen. Immers de kiesgerechtigden kunnen zelfstandig naar het stembureau gaan en hun stem in het welbekende hokje uitbrengen. Toch wordt een deel van de kiesgerechtigden gedwongen hulp te vragen. Volgens mij kan dit niet de bedoeling zijn van de kieswet.

Welke groep ik bedoel. wel veel slechtzienden en blinden kunnen hun stem niet zelfstandig en discreet uitbrengen. Dit omdat o.a. de stemmachines (nog) daarvoor ongeschikt zijn. Graag zou ik dan ook willen weten in hoeverre de kieswet voorziet dat kiesgerechtigden zelfstandig en discreet kunnen stemmen?

In afwachting van uw antwoord verblijf ik hoogachtend,

[REDACTED]

Bos, Jennifer

Van: [REDACTED]
Verzonden: maandag 21 juni 2004 12:13
Aan: Young, Pamela
Onderwerp: RE: controle kies computers

Regeling

mmachines1.pdf (56mmachines.pdf (31

Regeling

Beste [REDACTED]

Allereerst mijn excuses voor de late beantwoording van je email.

Naar aanleiding van je mail over stemmachines van 10 juni jl. zal ik ingaan op de controle van stemmachines in zijn algemeenheid waarvan de controle op uitslagen een belangrijk onderdeel is.

In de Kieswet en het Kiesbesluit zijn bepalingen neergelegd omtrent het gebruik van stemmachines bij verkiezingen: -het geheime karakter moet zijn gewaarborgd, ook indien de kiezer geen keuze wenst te maken; -de te bezigen apparatuur dient van degelijke makelij te zijn en moet door de kiezer op eenvoudige wijze en zonder gevaar voor storingen of onvolkomen werking kunnen worden bediend; -de kandidatenlijsten, het aan elke lijst toegekende nummer en de aanduiding van de politieke groepering, moeten op duidelijke wijze kunnen worden vermeld; -de kiezer moet zijn stem slechts éénmaal kunnen uitbrengen en moet de gelegenheid krijgen een gemaakte vergissing te herstellen (artikel J 33 van de Kieswet)

In een ministeriële regeling, de 'Regeling voorwaarden en goedkeuring stemmachines 1997' worden deze bepalingen verder neergelegd en uitgewerkt. Bij de regeling is een heel scala aan technische eisen en voorwaarden. De goedkeuring is als volgt ingericht. Indien een fabrikant een machine op de markt wil brengen, dient hij eerst een prototype te laten keuren. TNO is de aangewezen keuringsinstantie. Zo wordt er bijvoorbeeld onder andere getest of bij een storing de stemmen worden opgeslagen. Dat is een onderdeel van de zogenaamde robuustheidstest. Wanneer het prototype voldoet aan alle eisen en voorwaarden, wordt de productie gestart. Hier volgt dan een 1 uit 10 keuring. De gefabriceerde machines moeten voldoen aan de eisen en overeenkomen met het goedgekeurde prototype. Als hieraan ook goedkeuring wordt verleend, worden de keuringsrapporten naar het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties gezonden. Het is uiteindelijk de minister die goedkeuring geeft aan het gebruik van bepaalde stemmachines bij verkiezingen. Zonder die goedkeuring mogen machines niet worden ingezet.

Wanneer de machines eenmaal zijn ingezet wordt er eens in de vier jaar een steekproef gehouden om te testen of de machines nog steeds voldoen aan de verschillende eisen en voorwaarden. De gemeente en het stembureau controleren op hun beurt de stemmachines, voordat zij (weer) worden ingezet bij verkiezingen. Overigens is het wel of niet inzetten van stemmachines een beslissing van de gemeente. De meeste gemeenten in Nederland hebben besloten gebruik te maken van stemcomputers. Een enkele gemeente in Nederland, waaronder Amsterdam, maakt nog gebruik van stembiljetten.

Een controle voor de kiezer zelf, is het in beeld verschijnen van de naam van de gekozen kandidaat en partij alvorens er tot 'bevestigen' overgegaan kan worden. Na afloop van een stemmingsdag wordt de computer 'uitgelezen' en rolt de uitslag van die stemmachine op papier uit de machine. Gecontroleerd wordt of het aantal stemmen overeenkomt met het aantal oproepkaarten/volmachten dat is ingeleverd bij het stembureau. Iedere kiezer mag hierbij aanwezig zijn.

Mocht er toch een storing zijn, wat in de praktijk eigenlijk niet voorkomt, is zoals neergelegd in de 'Regeling voorwaarden en goedkeuring stemmachines 1997' binnen zeer korte tijd hulp van de fabrikant aanwezig en kan een nieuwe stemmachine worden ingezet. Reeds uitgebrachte stemmen gaan hierbij overigens niet verloren. Een virus is vrijwel uitgesloten omdat de stemcomputers niet met elkaar in verbinding staan.

Hopende je hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Maria Lourijsen

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: [REDACTED]
Verzonden: donderdag 10 juni 2004 16:45
Aan: kiesraad@minbzk.nl
Onderwerp: controle kies computers

hallo!

Ik vraag me af of het voor mij mogelijk is om inzage te krijgen in de procedures en de techniek achter de stemcomputers. Het stemt me niet gerust dat ik niet kan controleren of deze apparaten eerlijk zijn. Bestaan hier regels voor? Kan ik de documentatie, schema's en programmatuur in zien?

Groetjes,
[REDACTED]

Apeldoorn 12-6-2004.

Tiisdaag

Postbus 211

GESCHAND 14 JUN 2004

Den Haag.

Uyige Heeren,

Donderdag wilde ik stemmen. Ik ga er van uit dat anoniem stemmen nog tools om recht is. Nu vind ik stemcomputers niet echt veilig.

Er is altijd wel een programma te schrijven waaraan er een lijst gemaakt kan worden wie er het eerst gestemd heeft en op wie. Dat is niet mogelijk omdat dat is of gekend.

Maar wat is er met de laatste uitgeschakte stem? Is die ook te bewaakt?

Dat betwiftel ik ten eerste,

Op mijn stembus is het gebruikelijk de of je geen stemkaart met je te nummeren.

De eerste keer dat ik heb geprotesteerd was de nummering doorgegaan.

Nu per 25 laatste, een elektronische eromheen er de volgende 25 van dan nummerend.

Nieuw politijs worden aangegeven tot 100 erover.

Een uitdrukking van een lijst waarbij de laatste uitgeschakte stem er als eerste uitvalt en de ander de nummering, merkens waarbij reken gaat op de stemkaart geven reken een prime overnichter van wie moet heeft gestemd.

Ik hoop dat u het geheel eens goed wilt
bekijken zodat ik met een gerust hart
kan gaan stemmen

Vraag achteraf

[Redacted text block]

Bos, Jennifer

Van: Lourijsen, Maria
Verzonden: donderdag 6 mei 2004 16:12
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: stemmachines en afschrift

Geachte [REDACTED]

Naar aanleiding van ons telefonisch gesprek van 4 mei j.l. bericht ik u het volgende.

Wat betreft uw vraag over de stemmachines en het voorschrift over de bijbehorende software, kan ik u melden dat niet wettelijk is voorgeschreven dat deze software geheim zou moeten zijn. Evenmin heeft de Kiesraad dit voorgeschreven. Dus zoals u dacht dat dit wellicht een voorschrift van de Kiesraad zou zijn; dit is niet het geval. Het is wel zo dat Nedap de fabrikant is van deze software; Nedap maakt de broncode van deze software niet openbaar. Dit is o.a. uit het oogpunt van de concurrentiepositie. Voor verdere informatie wil ik doorverwijzen naar Nedap. Ten slotte dient onderstreept te worden dat de software van Nedap voor de stemmachines door TNO is goedgekeurd. Het is dus niet zo dat de broncode niet is gecontroleerd door een externe deskundige. Omdat TNO een code review heeft gedaan ten aanzien van de broncode van de software, is het niet bezwaarlijk dat de broncode niet openbaar is.

Ten aanzien van de vraag wat er geregeld is m.b.t. de mogelijkheid de kiezer een afschrift te verschaffen van een stem via de stemmachine geldt dat in Nederland uitdrukkelijk is gekozen om niet een papieren bewijs te verschaffen, en om de volgende redenen:

- De waarde van een papieren bewijs is slechts betrekkelijk: het geeft geen garantie dat de stem die op het papier staat ook daadwerkelijk in de stemmachine is opgeslagen.
- Gebruik van een papieren bewijs heeft dus alleen psychologische betekenis.
- Papieren bewijs voegt ook niets toe aan wat al op de display van de stemmachine staat vermeld: op de display wordt, alvorens de stem te bevestigen, de kiezer getoond op welke partij en welke kandidaat hij heeft gestemd.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Maria Lourijsen
Call center verkiezingen
070-4268566

Jong, Renee de

Van: Postbus Informatiepunt
Verzonden: donderdag 5 oktober 2006 8:55
Aan: Beentjes, Mireille
CC: Eerden, Erna van
Onderwerp: FW: Fraude bij verkiezingen

Urgentie: Hoog

Hallo Mireille,

Bij deze een mail over stemmachines,
Kun jij hem beantwoorden?

Groeten!
Sandra

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: [REDACTED]
Verzonden: woensdag 4 oktober 2006 18:59
Aan: Postbus Kiesraad
Onderwerp: Fraude bij verkiezingen
Urgentie: Hoog

Geachte Kiesraad,

Na alle berichten over fraude bij verkiezingen in de Verenigde Staten, oncontroleerbaarheid van stemmachines wehens het ontbreken van een "paper trail", gevoegd bij de wetenschap, dat wij hier in Nederland echt niet beter of heiliger zijn dan de Amerikanen, wil ik u graag verzoeken mij uitvoerig uit te leggen, waarom ik mij geen zorgen hoef te maken over de aanstaande Tweede Kamer verkiezingen.

Immers: Niets menselijks is de regering vreemd en macht corrumpeert nu eenmaal.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Bos, Jennifer

Van: Schipper-Spanninga, Hanneke
Verzonden: dinsdag 26 september 2006 13:21
Aan: Driel, Diana van; Anne Hoeflaak (info@election.nl)
CC: Pronk, Leonoor; Young, Pamela; Loeber, Leontine
Onderwerp: RE: Partijen met meer dan 30 kandidaten TK verkiezing

Anne,

BZK is hier leidend, zij keuren de stemmachines goed. Ik sluit me dus aan bij Diana.
Hanneke

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: Driel, Diana van
Verzonden: dinsdag 26 september 2006 10:43
Aan: Anne Hoeflaak (info@election.nl)
CC: Pronk, Leonoor; Young, Pamela; Schipper-Spanninga, Hanneke; Loeber, Leontine
Onderwerp: RE: Partijen met meer dan 30 kandidaten TK verkiezing

Anne,

Je kunt het stemvel voor partijen met meer dan 30 kandidaten aanpassen. Model ES3-diap heeft onze voorkeur. Naar ons oordeel is het niet strijdig met de wet als de naam van de partij halverwege de kolom staat.

Verder is het stemvel dat je voorstelt indien er capaciteitsproblemen komen omdat er te veel partijen meedoen eveneens akkoord.

*Diana van Driel
Afdeling Constitutioneel Beleid
Directie Constitutionele Zaken en Wetgeving
tel 070 426 8874
email: diana.driel@minbzk.nl*

Bos, Jennifer

Van: Postbus Informatiepunt
Verzonden: dinsdag 26 september 2006 10:06
Aan: Beentjes, Mireille
CC: Eerden, Erna van; Young, Pamela
Onderwerp: FW: Veiligheid van electronisch stemmen

Onderstaande e-mail stond vanmorgen in de inbox van het informatiepunt. Ik begreep van Erna dat jij (Mireille) deze voorlopig afhandelt.

Mbt de inhoud van de vraag viel me op dat het rapport dat hij aanhaalt gaat over een stemcomputer die, bij mijn weten, niet in Nederland gebruikt wordt. Misschien dat je er iets mee kunt bij het formuleren van een antwoord.

Met vriendelijke groet,

drs. B.H. van Houten
Medewerker Informatiepunt Verkiezingen

*Informatiepunt Verkiezingen
Herengracht 21
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
Telefoon: 070 4 266 266
Fax: 070 4 266 489*

*E-mail: informatiepunt@minbzk.nl
Internet: www.kiesraad.nl
-----Oorspronkelijk bericht-----*

Van: [REDACTED]
Verzonden: maandag 25 september 2006 21:43
Aan: Postbus Kiesraad
Onderwerp: Veiligheid van electronisch stemmen

Geachte heer/mevrouw,

Als stemgerechtigde maak ik mij zorgen over de validiteit en veiligheid van mijn stem met betrekking tot het electronisch uitbrengen van die stem via de vrijwel overal ingevoerde stemcomputers. Ook in mijn kiesdistrict zijn deze stemcomputers sinds kort in gebruik (amsterdam, zuideramstel).

Van u wil ik graag weten hoe de overheid kan garanderen dat electronisch stemmen *minstens zo veilig* is als stemmen via het papieren stembiljet, en of de fraudebestendigheid van de stemcomputers voldoende getest is.

Mijn wantrouwen wordt gemotiveerd door het rapport van de universiteit van Princeton, New Jersey, dat u in onderstaande hyperlink kan vinden:
<http://itpolicy.princeton.edu/voting/>

Graag wil ik van u antwoord op de volgende vragen:

- Is de gebruikte software in beheer van de overheid, of in beheer van de leverancier van de apparatuur ?
- Heeft de overheid, in het laatste geval, toegang tot de code van de software, om deze te controleren op eventuele manipulatieve instructies ?
- Kan de overheid de authenticiteit van de uitgelezen data garanderen ?
- Kan de overheid garanderen dat de software die draait op de apparatuur niet veranderd is door fysieke toegang tot het apparaat door onbevoegden ? Hoe kan ik dit als kiezer zelf verifiëren ?

Dit zijn slechts enkele vragen die bij mij opkomen als ik denk aan elektronisch stemmen. Ik zou het op prijs stellen als u deze kunt beantwoorden. Veel meer tevreden zou ik zijn als u mij een onderzoeksrapport kan overleggen betreffende de veiligheid van elektronisch stemmen. Ik ga er vanuit dat een dergelijke studie is uitgevoerd, en zou vereerd zijn de resultaten te mogen ontvangen.

Hoogachtend,

Met vriendelijke groeten,

Jong, Renee de

Van: Postbus Kiesraad
Verzonden: woensdag 2 augustus 2006 16:59
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: Betrouwbaarheid stemmachines

Geacht [REDACTED]

Naar aanleiding van uw vraag die door de gemeente Assen aan ons is doorgestuurd, berichten wij u het volgende. De stemmachines die in Nederland worden gebruikt komen alleen op de markt, wanneer zij voldoen aan de veiligheids- en deugdelijkheids eisen die de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninklijkerelaties heeft gesteld. Zowel in de Kieswet als in het Kiesbesluit en de Regeling voorwaarden en goedkeuring stemmachines 1997 zijn uitgebreide eisen opgenomen die de betrouwbaarheid van stemmachines garanderen.

De Regeling voorwaarden en goedkeuring stemmachines 1997 voorziet in een procedure voor de goedkeuring van stemmachines. In een bijlage bij deze regeling zijn uitgebreide keuringscriteria voor stemmachines opgenomen. De minister van Binnenlandse Zaken heeft TNO aangewezen als keuringsinstantie. Op basis van de bevindingen van de keuringsinstantie verleent de minister goedkeuring aan het gebruik van stemmachines. Goedkeuring impliceert dat de uitgebrachte stem daadwerkelijk bij de resultaten van de stemming wordt gevoegd en de uitslag niet kan worden gemanipuleerd.

Een groot deel van de voorwaarden heeft betrekking op de betrouwbaarheid en beveiliging van de stemmachine. Daarnaast worden onder meer bijzondere eisen gesteld aan de bedienbaarheid van de stemmachines en de melding en oplossing van defecten. De desbetreffende regeling is ingevoerd om juist het stemgeheim te kunnen waarborgen.

De wettelijke bepalingen vereisen dat de gegevens in een willekeurige volgorde, dus niet traceerbaar naar de individuele kiezer, worden opgeslagen. Vanwege het geheime karakter van de stemming is het expliciet verboden dat men zou kunnen nagaan wie welke stem wanneer heeft uitgebracht.

Ik hoop u hierbij voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Shalini Nanhoe
Medewerkster Informatiepunt Verkiezingen (Kiesraad)

STADSBALIE

AAN
De Kiesraad
Postbus 20011
2500 EA Den Haag.

Uw kenmerk: Uw brief van: Afd.: SBA/PB-po   Ons kenmerk: Assen,
Tst.: 6321   Nr.:   Datum: 26 juli 2006

Contactpersoon: Verz. d.d.:

Onderwerp: stemmachines.

Geachte heer, mevrouw,

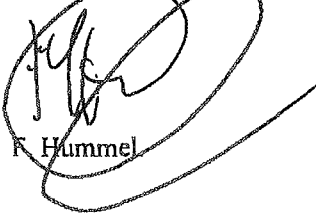
Hierbij doe ik u ter verdere behandeling een faxbericht toekomen waarin [redacted] protest aantekent tegen het gebruik van stemmachines bij verkiezingen. Zijn eerdere brief van deze stekking in maart jl. aan u doorgezonden.

Betrokkene heeft namelijk twijfels over de betrouwbaarheid van stemmachines omdat volgens hem niet controleerbaar is of een uitgebrachte stem ook daadwerkelijk als zodanig in het geheugen van de machine wordt opgeslagen.

De gemeente Assen heeft betrokkene geantwoord door middel van een brief, die in afschrift hierbij gaat.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben ingelicht.

Hoogachtend,
het hoofd van de afdeling Publieksbalie,

F. Hummel

STADSBALIE

Postbus 30018, 9400 RA ASSEN
Telefoon (0592) 36 69 11

Bezoekersadres:
Noordersingel 33, 9401 JW Assen
Fax (0592) 36 65 95
E-mail: info@assen.nl

Bank: B.N.G. rek.nr. 28.50.00.497
Postbank 832900
L.v.v. gemeente Assen

Wilt u bij beantwoording datum en kenmerk van deze brief vermelden

Info - protest gemeenteraads verkiezingen

200606182

Gemeente Assen			
Schaapbo			
Geacht: P. H. J. J. J.			
Akteen de:			
12 JULI 2006			
Exp.			Deel
Rek. Gev.	Datum	Afges.	Per.
A. H. J. J.			

Van: [Redacted]
 Aan: <info@assen.nl>
 Datum: 11-07-2006 21:25:08
 Onderwerp: protest gemeenteraads verkiezingen

L.S.

tijdens de gemeenteraads verkiezingen d.d. 7-3-6 heb ik officieel protest aangekond tegen de wijze waarop ik in Nederland moet stemmen en wacht nog steeds op uw reactie hierop. gezien het feit dat er vervoegd weer gebruik gemaakt moet worden van uw stemmethode zou ik toch graag respons van u ontvangen op mijn protest. zeker gezien het dat in andere gemeentes waar exact dezelfde brief is gedeponerd wel door de betrokken instanties is gereageerd. Mede omdat tot dusverre nog nietgereageerd is heb ik een landelijke aktie opgezet om mensen te bewegen om ook te protesteren tegen de wijze waarop met onze stem wordt omgegaan. Hierbij is het de bedoeling om de resultaten te bundelen en deze te gaan aanbieden bij die instantie of instelling welke verantwoording kan gaan vragen aan de betrokken partijen.

m.vr.gr.

[Redacted Signature]

28072006

STADSBALIE

AAN

Uw kenmerk: Uw brief van: Afd.: SBA\PB-po Ons kenmerk: Assen,
Tst.: 6321 Nr.: Datum: 26 juli 2006
Verz. d.d.:

Onderwerp: stemmachines.

Geachte

Uw protestbrief van 7 maart jl. heb ik kort na ontvangst voor verdere afhandeling doorgezonden naar de Kiesraad in Den Haag. Dit geldt ook voor uw mail van 11 juli jl. De Kiesraad is namelijk het overkoepelend orgaan bij de uitvoering van het kiesrecht.

Desondanks heb ik de behoefte een reactie te geven op de vermeende fraudegevoeligheid van de stemmachine.

De gemeenteraad van Assen heeft destijds ingestemd met het gebruik van stemmachines waarmee de laatste jaren de verkiezingsuitslag wordt bepaald. De te gebruiken stemmachines zijn door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties goedgekeurde machines, die voldoen aan de eisen zoals gesteld in de Kieswet en het Kiesbesluit.

Bovendien wordt in de gemeente Assen kort voor iedere verkiezing elke stemmachine uitvoerig gecontroleerd en getest. Deze voorzorgsmaatregelen worden door ons genomen om te voorkomen dat zich onvolkomenheden met de stemmachines zullen voordoen.

Tijdens de verkiezing wordt iedere uitgebrachte stem in het geheugen van de stemmachine opgeslagen. Hoewel niet zichtbaar is of de uitgebrachte stem ook als zodanig wordt opgeslagen in dat stemgeheugen, is er geen enkele reden hieraan te twijfelen.

Naast de vermelde controles worden bij verkiezingsinstructies als test een willekeurig aantal stemmen per partij en per kandidaat in de stemmachine ingevoerd. Vooraf is dus bekend welke stemmen zijn ingevoerd. Na het afsluiten van het stemgeheugen blijkt dat geen enkele wijziging is opgetreden in het aantal ingebrachte stemmen per lijst en per kandidaat.

Het vooraf bewerken van een stemgeheugen vereist een zekere specialistische kennis. Bovendien kan ik u verzekeren dat, gezien de integriteit van de betrokken medewerkers, er geen enkele aanleiding is te veronderstellen dat een dergelijke bewerking van het stemgeheugen binnen de gemeente Assen gebeurt.

STADSBALIE

Postbus 30018, 9400 RA ASSEN
Telefoon (0592) 36 69 11

Bezoekersadres:
Noordersingel 33, 9401 JW Assen
Fax (0592) 36 65 95
E-mail: info@assen.nl

Bank: B.N.G. rek.nr. 28.50.00.497
of Postbank 832900
t.w.v. gemeente Assen

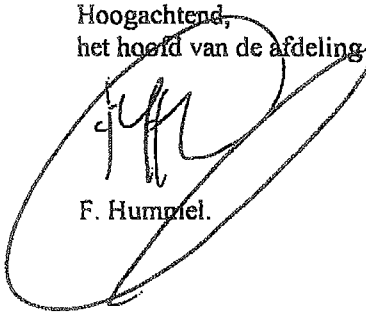
Wilt u bij beantwoording datum
en kenmerk van deze brief vermelden

Eigenhandig wijzigingen aanbrengen in het stemgeheugen op de verkiezingsdag zelf is niet mogelijk. Elk stemgeheugen heeft een apart nummer, zodat hij slechts in één stemmachine werkbaar is. Tussentijds wissen is onmogelijk, het geheugen bewaart elke opgeslagen stem zelfs als het tot een stroomstoring komt.

Terug naar het stemmen met het rode pollood is voor de gemeente Assen geen reële optie. Mede gezien het aantal blanco ongebruikte stembiljetten is fraude bij deze methode laagdrempeliger dan bij het stemmen met de computer.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben ingelicht.

Hoogachtend,
het hoofd van de afdeling Publieksbalie,

F. Hummel.

Bos, Jennifer

Van: Krijnen, Alain
Verzonden: maandag 6 maart 2006 10:45
Aan: Young, Pamela
Onderwerp: FW: antwoord op uw vraag over stemmachines
Urgentie: Hoog

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: Krijnen, Alain
Verzonden: vrijdag 3 maart 2006 11:30
Aan: [REDACTED]
CC: Driel, Diana van
Onderwerp: antwoord op uw vraag over stemmachines
Urgentie: Hoog

Geachte [REDACTED]

De Minister van BZK heeft, gelet op de toepasselijke bepalingen in de Kieswet en in het Kiesbesluit, de Regeling voorwaarden en goedkeuring stemmachines 1997 uitgevaardigd. Hierin zijn alle vereisten waaraan stemmachines moeten voldoen vervat. U kunt de regeling terug vinden op www.overheid.nl onder wet- en regelgeving.

Stemmachines moeten worden gekeurd door een onafhankelijke instelling. De Minister van BZK heeft TNO aangewezen als keuringsinstantie.

Op basis van de bevindingen van de keuringsinstantie verleent de Minister van BZK goedkeuring aan het gebruik van de stemmachine.

Goedkeuring van een stemmachine impliceert dat:

- de uitgebrachte stem daadwerkelijk bij de resultaten van de stemming wordt gevoegd en
- de uitslag niet kan worden gemanipuleerd.

Het centraal stembureau is bevoegd een hertelling te gelasten (een nieuwe stemopneming). Bij stemmachines is dat niet zinvol, omdat de uitkomst hetzelfde zal zijn.

Bijgaand doe ik u tevens toekomen de antwoorden op recente kamervragen over de betrouwbaarheid van stemmachines. Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Mr. A.P. Krijnen

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Directie Constitutionele Zaken en Wetgeving